

Pronkssõduri problemaatika kajastamine Eesti ajakirjanduses 1. mai – 31. juuli 2006

Andres Kõnno
ETA Monitooring 2006

Sisukord

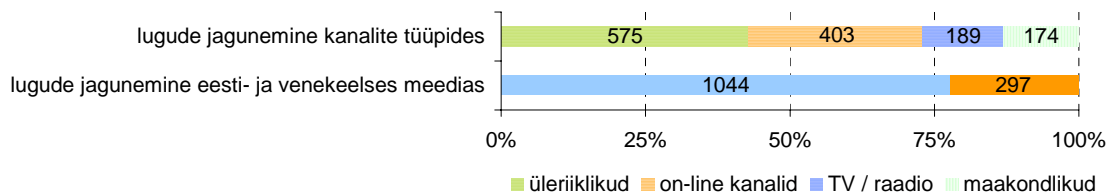
Sissejuhatus	2
Graafik: lugude jaotumine kanalite tüüpides, eesti- ja vene keeles	2
Graafik: teemade jaotumine kanalite tüüpides	2
Graafik: teemade jaotumine eesti- ja venekeelses meedias	3
Meediasündmuste kronoloogia	4
Graafik: pronkssõduri-küsimuste kajastamine nädalate lõikes	4
Graafik: pronkssõduri küsimusega seoses viidatud tegelased	8
Sündmuste tõlgendamine	9
Graafik: väideteblokkide suhestumine proportsionaalselt	9
Graafik: väideteblokkide esindatus eesti- ja venekeelses meedias	10
Graafik: väidete jagunemine eesti- ja venekeelses meedias (1)	13
Graafik: väidete jagunemine eesti- ja venekeelses meedias (2)	14
Kokkuvõte	15

Sissejuhatus

Käesolev annab ülevaate 3 kuulisest perioodist eesti ajakirjanduses, mil olid päevakorral Tõnismäe pronkssõduriga seonduvad küsimused. Periood algab ettevalmistustega 9. mai tähistamiseks ning lõpeb tinglikult Tallinna linnapea **Jüri Ratase** monumendi teisaldamist puudutava vastusega peaminister **Andrus Ansipile** (21.07). ETA Monitooringu poolt läbiviidud uuring katab enamikke Eesti meediakanaleid, sh trükimeedia, uudisteagentuurid ning olulisemad on-line väljaanded. Tele- ja raadiokanalitest olid vaatluse all Vikerraadio, Kuku, ETV, TV3 ja Kanal2 uudiste- ja arvamussaated. Raadio4 ei ole valimis esindatud, sest saadete salvestusi sellest perioodist ei saanud tehnilistel põhjustel jälgida. Regionaalsest trükimeediast oli vaatluse all maakonnatasand, vallalehed jäid uurimise alt välja.

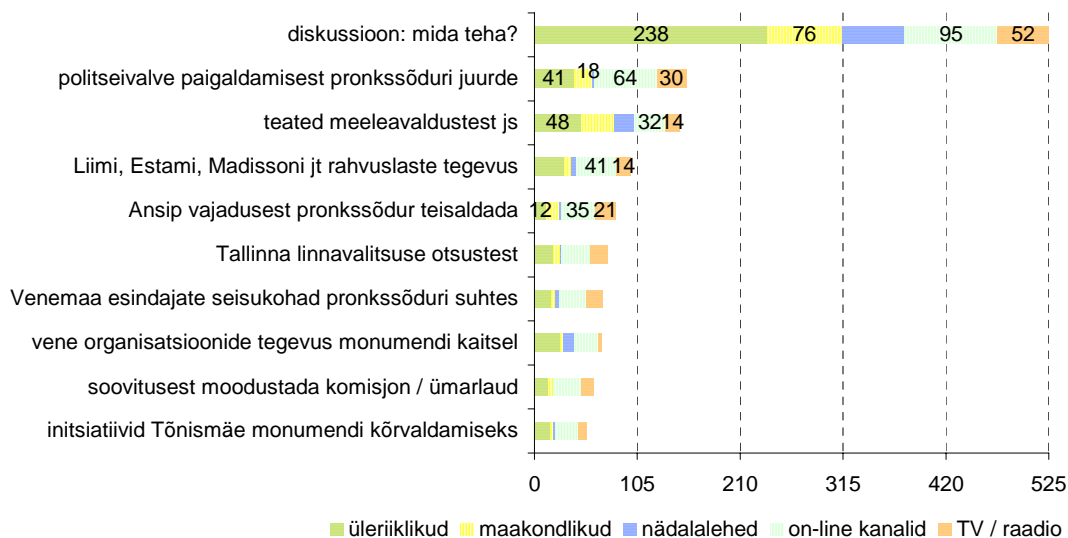
Kolme kuu jooksul kajastas Eesti ajakirjandus 9. maist alguse saanud meelevaldusi Tõnismäel kokku **1341** loos, mida on märkimisväärselt palju. Suurema osa lugudest edastasid seejuures üleriiklikud trükimeedia kanalid ja on-line kanalid (kokku pea 75%). Ülejäänud meediakajastused pärinevad maakondlikust meediast, televisioonist ja raadiost. Tähelepanuväärne on lugude jaotumine eesti- ja venekeelses meedias. Esmapilgul tundub jaotus ~75% eesti- ja 25% vene keeles päris tavapärane, kuid arvestades venekeelse meedia vägagi piiratud mahtu, on tegemist suure tähelepanuavaldusega.

Graafik: lugude jaotumine kanalite tüüpides, eesti- ja vene keeles

Uuringu lähteülesanne nägi ette keskendumist pronkssõduriga seoses esiletõusnud diskussioonile. Sestap eristasime töö esimeses etapis üksteisest kommentaarid, olemuslood, intervjuud jt nn arvamussfääri esinevad lood uudisele keskendunud lugudest. Selle töö tulemuse võib kokku võtta järgneva graafikuna:

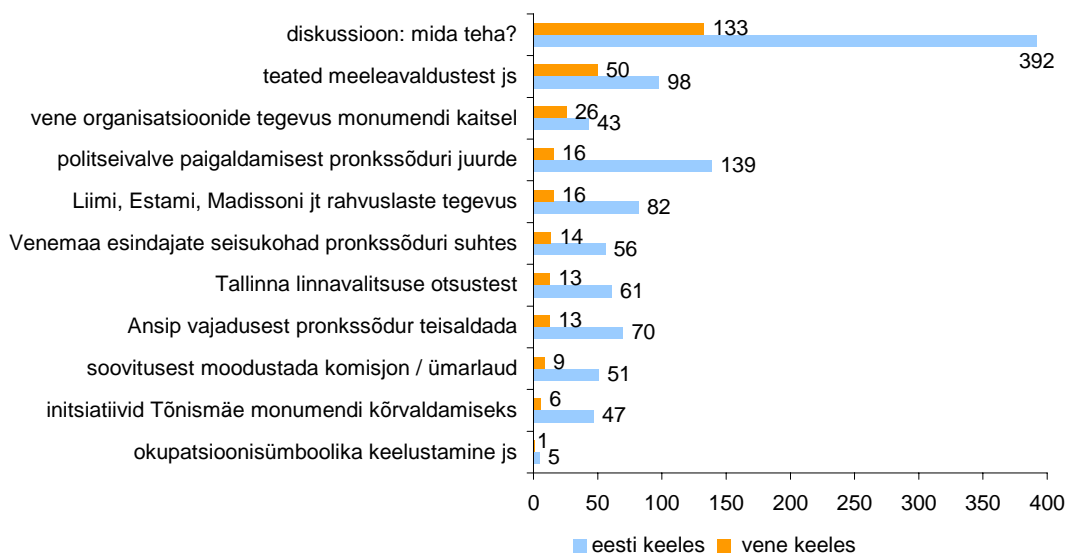
Graafik: temade jaotumine kanalite tüüpides

Selgelt on kõige paremini esindatud nn **diskussioonirubriik**, milles keskenduti probleemi erinevate aspektide lahkamisele (küsimused probleemi olemuse, võimalike lahenduste ja sündmuste tähenduse kohta, **kokku 525 lugu**). Ülejäänud valdkondade kajastatus on oluline sündmuste aegrea rekonstrueerimisel. Reaalselt aset leidnud sündmusi kajastanud lugusid oli kokku 816, s.t vaid ~300 võrra rohkem kui neid tekste, mis arutlesid nende sündmuste tähenduse üle.

Pronkssõduriga seonduv diskussioon vahendati suuremalt jaolt üleriikliku pressii poolt. Sündmusi kajastanud uudiste osas on näha, et nende edastamises on suurem roll teistel meediatüüpidel. Tähenduslik on näiteks, et 83 viidet Andrus Ansipi sõnavõtule vajaduse kohta pronkssõdur teisaldada pärinevad suures osas on-line kanalitest, telest ja raadiost. Proportsionaalselt on trükimeedia osakaal suurem (peale diskussiooniosa) vaid kahel juhul: teated meelevaalduste toimumisest (148 lugu) ja teated monumendi teisaldamise vastaste organiseerumisest (69 lugu).

Graafik: teemade jaotumine eesti- ja venekeelses meedias

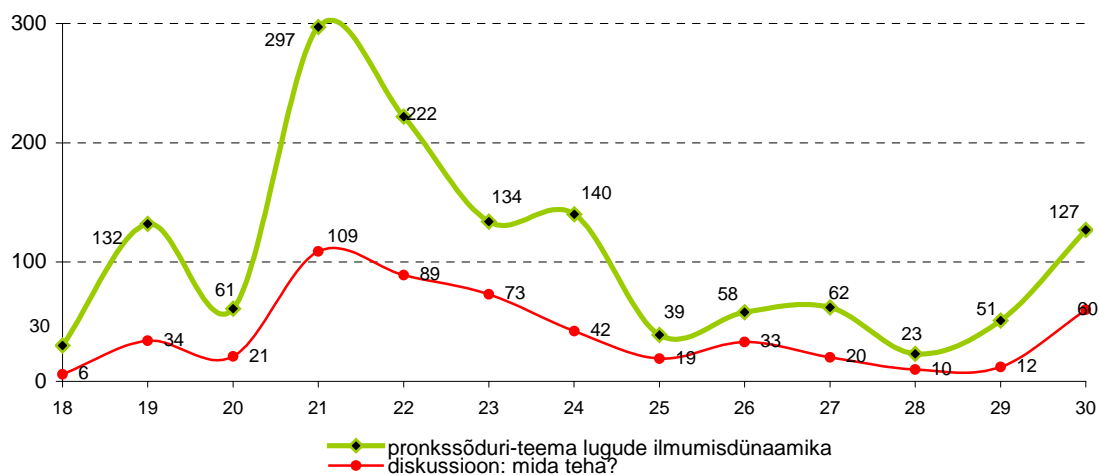
Eelnevalt nentisime venekeelse meedia märkimisväärselt suurt aktiivsust Tõnismäe-sündmuste kajastamisel. Nagu eestikeelseski, olid venekeelses kontekstis ülekaalukalt hästi esindatud kommentaarid ja arvamused. Sündmusi kajastanud lugudes domineerisid teated meelevaalduste toimumisest, samas kui eestikeelse meedia valdkondade pingereas on teisel positsioonil hoopis viited politseivalve paigaldamisest Tõnismäe monumendi juurde. Oluline erinevus eesti- ja venekeelsetel meediatel on ka sellest aspektist lähtudes, mis puudutab vene organisatsioonide tegevuse kajastamist. Kui venekeelse meedia puhul on tegemist valdkonnaga nr 3, siis eestikeelsete uudiste vaatepunktist oli tegemist suhteliselt “marginaalse” küsimusega. Võrdselt vähe pööras venekeelne meedia tähelepanu kõikidele teistele teemadele. Eestikeelse meedia puhul saab rääkida teatud kõrgendatud huvist uudiste vastu, mis käsitlesid avalikku korda ja selle rikkumisi.

Kahe erikeelse meedia võrdluses tuleb välja tuua venekeelsete originaallugude suur hulk. Seda ennekõike arvamusaluste osas. Kui näiteks 2005. aasta integratsiooni meediamonitoringust selgus venekeelse meedia tava viidata integratsiooniteema käsitlemisel palju eestikeelsele arvamusruumile, siis pronkssõduri küsimuses päris nii

väita ei saa. Samuti tuleb esile tõsta nii venekeelse Postimehe kui ka Linnalehe päris suurt rolli. Nendes väljaannetes avaldatavad materjalid on reeglina tõlgitud eesti keelest. Siinkohal tuleb nentida, eeltoodud pingerida on mõeldud illustreerimaks meediakajastuste üldist laadi. Millised olid eesti- ja venekeelses meedias kasutatud argumendid ja rõhuasetused selgub diskussioonile pühendatud alajaotusest. Kuid kõigepealt vaatleme, millises järjekorras Tõnismäe sündmused ilmnesid ja kui suurt tähelepanu meedia nendele sündmustele nädalate lõikes pühendas.

Meediasündmuste kronoloogia

Graafik: pronkssõduri-küsimuste kajastamine nädalate lõikes

Esmalt paar sõna lugude üldisest ilmumisdünaamikast. Graafikul kujutatud roheline kõver illustreerib pronkssõduri-teemaliste lugude ilmumist tervikuna (kokku 13 nädalat). Punane kõver näitab sõdurile pühendatud foorumi intensiivsust. Kuni jaanipäevani (25. nädal) oli monumendi-teemaliste uudiste voog stabiilselt kõrge, pärast jaanipäeva muutus huvi Tõnismäe monumendi vastu märksa rahulikumaks. Seejuures on huvitav täheldada, et teemakohaseid kommentaare edastati uudistest märksa stabiilsemalt. Nagu sissejuhatuses tõdesime – meie poolt vaadeldud periood lõpeb juuli viimase nädalaga, mil avalikkuse ette jõudis kommenteerimiseks Tallinna linna peaaegu Jüri Ratase poolt peaministrile edastatud kiri, milles põhjendatakse monumendi operatiivse teisaldamise võimatust.

Punktide kaupa tuleks viidata järgmistele aspektidele:

- 1) Juba **mai alguses** teatati (**18. nädal**, 1.-7. mai), et politsei toob 9. mail Tallinnas tänavaile täiendavad jõud (BNS 04.05), edastati ka Isamaaliidu avaldus, milles kutsuti Ratase linnavalitsust viima pronkssõdur Tõnismäelt mujale (BNS 04.05). 05.05 jõudis avalikkuseni Konstitutsioonipartei avaldus, milles deklareeriti vastuseisu pronkssõduri teisaldamisele.
- 2) **19. nädalal** (8.-14. mai) leidis aset n-ö põhisündmus: 9. mai tähistamine. Kõikide järgnevate sündmuste katalüsaatoriks kujunes teade sellest, et politsei viis Tõnismäelt minema Eesti lipuga lehvitanud mehe. Järgnenud diskussioonist on näha, et argument “Eesti lipu rüvetamisest” kujunes täiesti teisejärguliseks. Ennekõike sundis teadmine

rüvetamisest ja sellele järgnenud 20. mai meeleavaldusest tegema peaministrit oma paljutsiteeritud avalduse vajadusest teisaldada pronkssõdur, mis omakorda andis tõuke diskussiooniks teemal “mida teha sõduriga?”. Fakt, et “lipurüvetamine” kujutas endast tegelikult politseiga kokkulepitud viisakat teisaldamist, ei saanud peaaegu üldse mingisuguse järelkaja osaliseks.

Järgnenud päevade kangelasteks said “pommipanijad” **Jüri Liim** ja **Tiit Madisson** (vastavalt 98 ja 82 viidet tervest perioodist), vähemal määral kajastati **Aavo Savitschi** ja **Ain Saare** tegevust (viiteid vastavalt 35 ja 23). Muude avaldustega torkasid silma **Jüri Estam**, **Kalev Rebane** ja **Jüri Böhm** (nende tegevus leidis kajastamist vastavalt 48, 32 ja 33 korda). Nädala lõpuks oli internetis pronkssõduri vastu meelt avaldanud juba rohkem kui 1600 inimest; üha rohkem räägiti vajadusest keelustada nn punasümboolika kasutamine.

- 3) **20. nädala** (15.-21. mai) esimeses pooles ei juhtunud midagi erilist. Nädala lõpul (18.05) edastati rahvuslaste üleskutse koguneda pronkssõduri juurde meelt avaldama. Laupäeval, 20. mail teatati Tõnismäel toimunud pingelisest miitingust, mida julgestasid tugevad politseiüksused.
- 4) **21. nädala** (22.-28. mai) meediakajastused olid rekordilised, seda tänu 20. nädala lõpus aset leidnud sündmustele (297 lugu, neist 109 kommentaarid). Kohe nädala alguses esines peaminister **Andrus Ansip** oma kuulsa avaldusega vajadusest teisaldada Tõnismäe monument.

25. mail teatati, et viis päeva varem pronkssõduri juures registreerimata miitingu korraldanud **Tiit Madissoni** suhtes algatati väärteomenetlus. Samuti jõudis avalikkuse ette president **Arnold Rüütli** idee kutsuda kokku pronkssõduri teemaline ümarlaud, mille mõttekus kohe kriitika osaliseks sai. Tallinna SDE fraktsiooni esindajad tulid seevastu välja ideega korraldada monumendi suhtes **rahvaküsitlus**. Ka see mõte ei leidnud erilist kõlapinda (sh ka tänu **Edgar Savisaare** vastuseisu tõttu (kommentaar 26.05 TV3 uudistele)).

26. mail teatati **Jüri Liimile** esitatud **kuriteokahtlusest**, samal päeval keelas siseminister **Kalle Laanet** kõik meeleavaldused pronkssõduri juures.

27. mail teatati, et Tallinnas läbiviidud politseioperatsiooni käigus viidi jaoskonda 8 inimest, nende seas ka poliitik **Jüri Estam**.
21. nädalal hakati rääkima ka **Notšnoi Dozori** jt peamiselt vene keelt kõnelevate kodanike liikumiste organiseerumisest monumendi kaitseks. Nii näiteks esitas **Konstitutsioonipartei** Tallinna linnale küsimuse sellest, milline on ametlik seisukoht monumendi teisaldamise suhtes (BNS 28.05).
- 5) **22. nädala** (29. mai – 4. juuni) meediakajastused olid jätkuvalt intensiivsed. Nädala alguses räägiti palju (ennekõike eestikeelses meedias) politsei jätkuvast kohalolekust Tõnismäel.

29.05 edastas BNS **Isamaaliidu protesti**, mille kohaselt kohtlevad Tallinna võimud monumente ebavõrdselt. 30.05 teatati **Jüri Liimi** süüasja peatsest lõpusirgele jõudmisest, samal päeval tegi Isamaaliit Kapole avalduse alustada uurimist viimase kolme nädala jooksul **venekeelsetes internetiportalides levinud rahvusliku vaenu** õhutamise suhtes. Teatati pronkssõduri vastaste pikettide organiseerimisest Tõnismäel.

02.06 tegi peaminister **Andrus Ansip** avalduse, mille kohaselt võiks pronkssõduriga tegeleda **Ühiskondliku Leppe SA**, samal päeval avaldas rahvastikuminiater **P.-E. Rummo** arvamust, et pronkssõduri juhtumi puhul ei ole tegemist kultuuride konfliktiga (BNS).

- 6) **23. nädalal** (5.-11. juuni) oli pronkssõdurile pööratud tähelepanu jätkuvalt intensiivne. Nädal algas teatega, et rahva toetus enamikule parteidele mais vähenes. Ennekõike spekulēriti Kesk- ja Reformierakonna puhul pronkssõduri-seostega, kuid mingeid põhjanevaid järeldusi nendest faktidest (loomulikult) ei sündinud.

05.06 teatas BNS sellest, et Tõnismäe monument jääb jätkuvalt rahvale suletuks. 07.06 edastati, et Tallinn palub riigilt avaliku korra huvides okupatsioonisümboolika keelustamist.

Et n-ö suurte sündmuste aeg hakkas läbi saama, andsid meediamaastikul uudiste asemel tooni juba kommentaarid (ja nii juuli lõpuni). Suurema tähelepanu osaks saanud avaldustest 23. nädalal võib siinkohal viidata **Edgar Savisaare** seisukohale 08.06 PM-ist: "[Pronkssõduri tüli õhutavad poliitilised äpud](#)".

08.06 esitas oma arvamuse pronkssõduri isoleerimise kohta **õiguskantsler Allar Jõks**: tema arvates on siseministri korraldus Tõnismäe park avalikkusele sulgeda põhiseadusega kooskõlas (BNS, vastava järelepärimise oli teinud isamaaliitlane **Andres Herkel**).

08.06 edastati veel teade **venekeelsete MTÜ-de ümarlauast** pronkssõduri küsimustes. Ümarlaua oli paar päeva varem (06.06) kokku kutsunud **Dimitri Klenski** poolt juhitud korralduskomitee. Selle põhisõnumiks kujunes **üleskutse enne järgmisi riigikogu valimisi monumendi suhtes seisukohta mitte võtta**.

09.06 teatati, et **sõjaveteranide Pihkva ühendus** korjab pronkssõduri asjas allkirju pöördumisele, mis kavatsetakse edastada peaminister Andrus Ansipile.

Nädala lõpetas teade sellest, et sõduri valvamisele on kulutatud juba rohkem kui 600 000 krooni.

- 7) **24. nädal** (12.-18. juuni) jäi viimaseks, mil teemale osutati veel suhteliselt intensiivset tähelepanu. 12. juuni uudiseks kujunes Ansipi hukkamõist okupatsioonivõimu sümboolite kasutamisele. Teatati, et **Isamaaliit** organiseerib järjekordseid pronkssõduri vastaseid pikette Tallinna linnavolikogu ette.

13.06 uudiseks kujunes **kriminaalsüüdistuse esitamine Jüri Liimile**. Samal päeval esinesid vene ühendused uue nõudmisega kõrvaldada piirded Tõnismäel asuva monumendi ümbert, ühtlasi avaldasid vene ühendused soovi **kohtuda president Arnold Rüütliga**. Lisaks teatati veel nende **Venemaale ja EL-ile adresseeritud palvest** kaitsta pronksmeest.

15.06 teatati, et **Isamaaliidu** poolt organiseeritud piketil Tallinnas avaldab poolsada inimest meelt pronkssõduri vastu. Samal päeval eraldas valitsus monumendi valvamiseks politseile täiendavalt 1,1 mln krooni. Peatati Jüri Liimi kuulumine Kaitseliitu. Kurioosumina läheb 15. juunist ajalukku Keskerakonna käitumine Tallinna linnavolikogus, kus Isamaaliidu sõduri teisaldamist puudutav eelnõu muudeti sisult vastupidiseks, viitega ühele **Liisa Pakosta** varasemale seisukohavõtule aastast 2000 (BNS).

16.06 tõi teate sellest, et **Ühiskondliku Leppe SA** on valmis koostöös valitsusega arendama laiapõhjalist ühiskondlikku dialoogi, mis aitaks kaasa täitevvõimu organite tööle ja otsustusprotsessidele.

24. nädala olulisimaks uudiseks kujunes 17.06 EPL-i teade Moskva patriarhaadi Eesti õigeusu kiriku pea **metropoliit Korneliuse** arvamuse avaldusest, mille kohaselt tuleks Tõnismäele maetud surnud kõnnitee alt üles kaevata ja kristliku kombe kohaselt matta. Teade tekitas elevust ja suurt vastukaja peamiselt Keskerakonna poliitkute seas (“olulist muutust” seoses Korneliuse avaldusega nägi Reformierakonna vene-poliitikas **Ain Seppik**, vt BNS 30.06).

- 8) **25. nädala** (19.-25. juuni) kaalukaimaks uudiseks kujunes **Laskurkorpuse veteranide** poolt edastatud seisukoht, mille kohaselt tuleks pronkssõdur viia **Maarjamäele** (BNS 19.06). Viidata tuleb ka uudisele 20. juunist, mis teatas vääriteomenetluse alustamisest rahvusradikaal **Kalev Rebase** vastu.
- 9) **26. nädalaks** (26. juuni – 02. juuli) oli nn pronkssõduri küsimus oma aktuaalsuse kaotanud. 29.06 teatati peaministri seisukohavõtust, mille kohaselt tuleks sinna maetud surnukehade küsimust käsitleda eraldi monumendi teisaldamise küsimusest. Nädala olulisimaks uudiseks kujuneski peaministri vihje, et monumendi teisaldamise võib otsustada riigikogu.
- 10) **27. nädala** (03.-09. juuli) alguseks olid pronkssõduri kaitsjad kogunud 11500 allkirja monumendi teisaldamise vastu. 04.07 kutsus Tallinna abilinnapea **Toomas Vitsut** parteid pronkssõduri teemalisele ümarlauale. Vitsut rõhutas oma üleskutses, et “...*mõnede poliitikute avaldused Tõnismäe kaevamistöde või monumendi teisaldamise osas süvendavad ebastabiilsust*”, kõiki osalejaid kutsuti registreeruma 1. augustiks. Mõned päevad hiljem teatati, et **muinsuskaitseamet** on nõus Tõnismäe säilmete ümbermatmisega (BNS 06.07).
- 11) **28. nädalaks** (10.-16. juuli) oli ühiskondliku elu sõlmpunkt juba nihkunud presidendivalimistele. Ettevalmistamisel olev KeRa lepe köitis suurema osa meedia tähelepanust ja sellevõrra räägiti pronkssõdurist vähem. Nädala alguses teatati täiendusena eelmisest nädalast pärinevale muinsuskaitseameti otsusele, et väljakaevamiste alustamiseks Tõnismäel peab loa andma **linna kultuuriväärtuste amet**, mis on Jüri Ratase alluvuses.
10. juulil võttis järjekordselt sõna ühendus **Klenski Nimekiri**, mis tervitas **Toomas Vitsuti** algatatud ümarlaua ideed ja nõustus ka juba mõnda aega arutatud mõttega anda nõukogude sõdurite mälestusmärgile uus staatus (Klenski versioonis oli kõne all memoriaalkompleks igavese tulega, mille juurde välisdiplomaadid saaksid lilli viia).
- 12) **29. nädala** (17.-23. juuli) uudistest väärrib esmalt esiletõstmist 19.07 edastatud teade sellest, et Kapo ei algatanud Isamaaliidu avalduse alusel kriminaalmenetlust internetiportaalides õhutatava rahvustevahelise vaenu suhtes.
- 21.07 vastas linnapea **Jüri Ratas** lõpuks **peaministri** järelepärimisele pronkssõduri teisaldamise kohta. Ratas kirja avalikult ei tutvustanud, sõnas vaid kommentaariks, et pooldab küsimuse *konsensuslikku* lahendamist. Nagu arvata oligi, ei oldud vahepeal pronkssõduri teemat unustatud. Ratase vastus sai järgmisel nädalal suure tähelepanu osaliseks.

Juuli eelviimase nädala oluliseks uudiseks kujunes Venemaa transpordiministri **Igor Levitini** visiit Eestisse ja tema kontekstiväline avaldus pronkssõduri toetuseks (22.07). Huvitava “kokkusattumusena” tegi samal ajal pronkssõduri teemalise

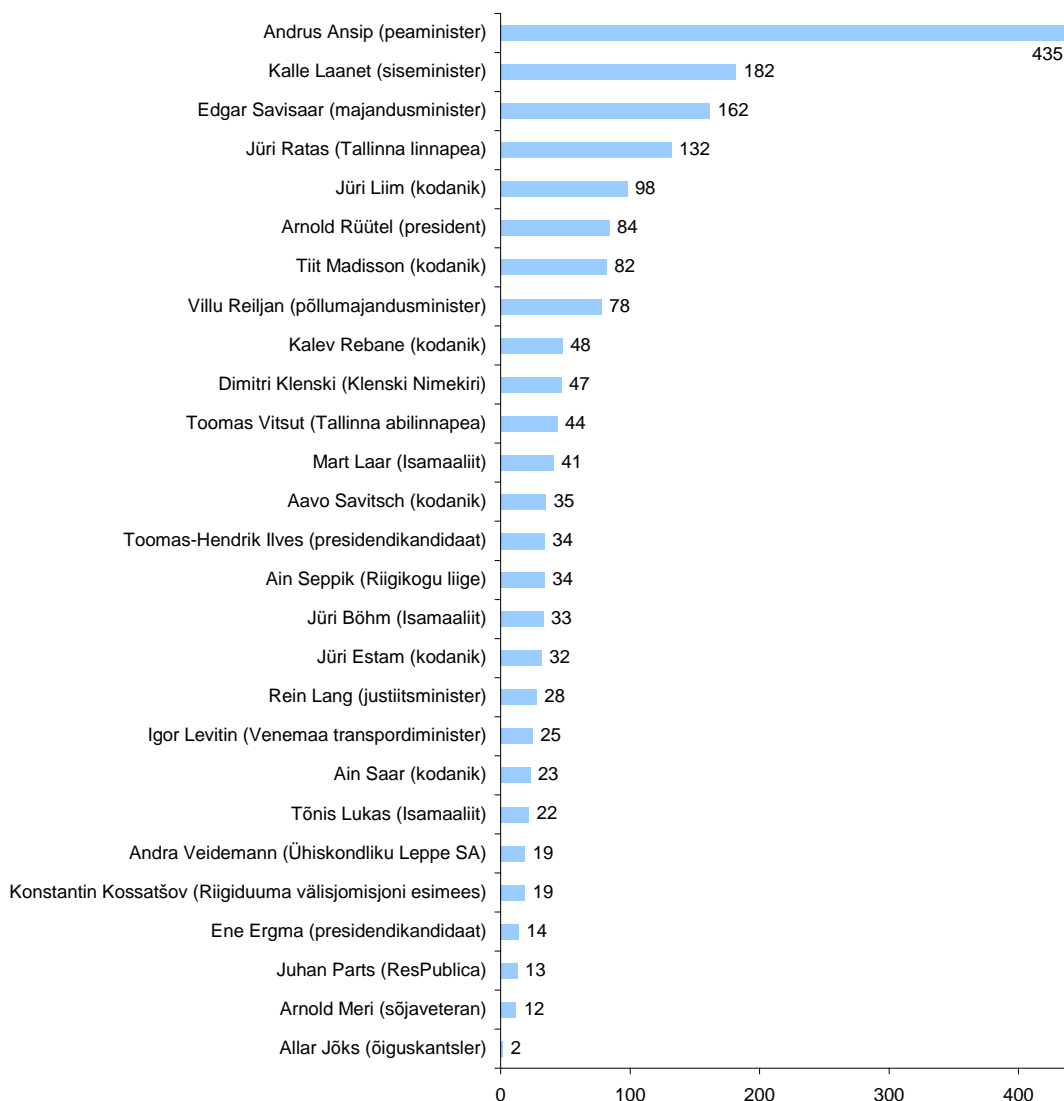
avalduse ka Vene riigiduumi väliskomisjoni esimees **Konstantin Kossatšov**. Tema sõnu vahendanud gazeta.ru teatel oldi sõduri demonteerimistöödega Tallinnas juba alustatud.

22.07 sai avalikkus teada **Vene Kogukondade Nõukogu** nimelise organisatsiooni olemasolust. BNS-i poolt edastatud uudis teatas selle organisatsiooni plaanist kaevata Euroopa Liidule peaminister Andrus Ansipi tegevuse peale.

- 13) **30. nädal** (24.-30. juuli) koos kommentaaridega Jüri Ratase kirjale lõpetab ühe etapi vaidluses pronkssõduri saatuse üle. Linnapea kiri koosmõjus Venemaa võimukandjate avaldustega (Levitin, Kossatšov) vallandas terve plejaadi süüdistusi alates majanduse politiseeritusest lõpetades rahvuslaste nõudmisega Jüri Ratasele end ametist taandada. Lisaks aktiveerusid (taaskord) sõdurit kaitsvad vene organisatsioonid, kes esinesid nõudmistega “arutada asja Euroopa Liidus”.

*

Graafik: pronkssõduri küsimusega seoses viidatud tegelased

Kokkuvõtteks: poliitilistest parteidest oli aktiivseim sõduri teisaldamise eest võitleja **Isamaaliit** (see avaldus ennekõike kriitikas **Keskerakonna** tegevusetuse suhtes Tallinna linnavolikogus). Pidevalt olid pildis valitsuse esindajad, nendest pöörati suuremat tähelepanu ennekõike peaminister **Andrus Ansipile** ja siseminister **Kalle Laanetile**. Keskerakonna poliitikutele tuleks esile tõsta veel **Edgar Savisaare** ja **Toomas Vitsuti** mõõdukusele kutsuvaid seisukohavõtte. Teiste poliitikute osakaal jäi mõnevõrra väiksemaks.

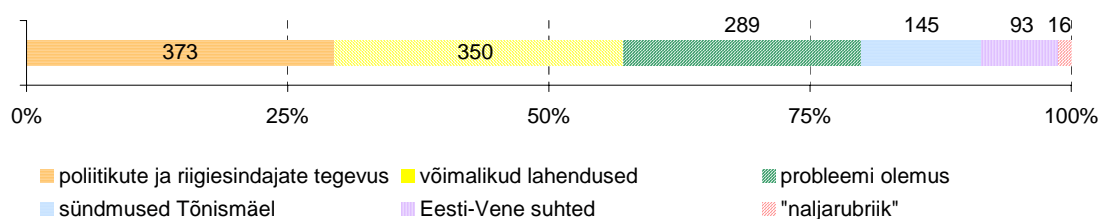
Eelnevat nimekirja uurides ei ole ilmselt võimalik alahinnata peaministri sõnavõttude mõjukust. Paradoksaalsel kombel tekitasid peaministri sõnavõttud reaktsiooni, mille tulemusena suurenes venekeelsete, sõduri teisaldamist vastustanud organisatsioonide tuntus. Tõenäoliselt ei olnud selline tulemus ei peaministri ega ka opositsioonilise Isamaaliidu/Res Publica eesmärgiks.

Sündmuste tõlgendamine

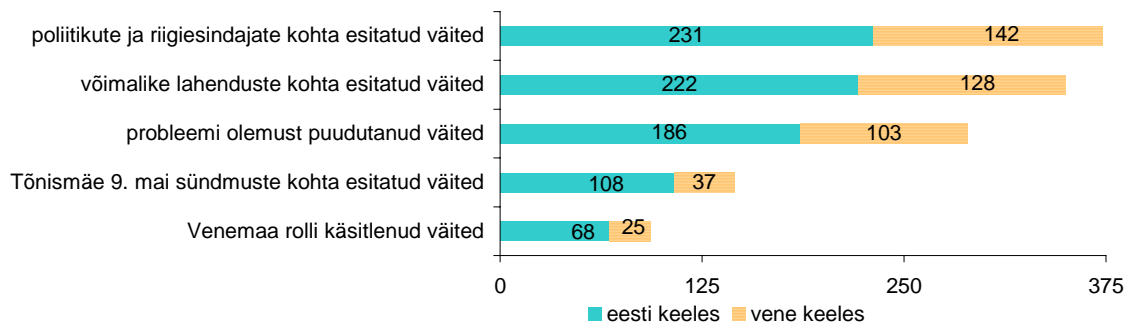
Sissejuhatavas osas tegime ülevaate pronkssõduri teemat kajastanud lugude üldisest jaotuvusest. Selgitamaks milline oli pronkssõduri teisaldamise poolt ja vastu kasutatud argumentide sisuline struktuur, uurisime nn diskussiooniosa. Neid lood moodustasid avaldatust umbes kolmandiku (525).

Tõnismäe sündmuste kohta esitatud väited jagasime viide gruppi: a) väited mis käsitlesid poliitikute tegevust, b) väited mis käsitlesid probleemi olemust, c) väited mis esitati võimalike lahenduste ja arengutsenaariumite kohta, d) väited millega selgitati 9. mail Tõnismäel toimunut ja e) väited mis sidusid Tõnismäe sündmused Venemaa huvidega. Eraldi tõime välja ka n-ö naljarubriigi, milles pakutud lahenduste puhul oli selge, et tegemist on irooniaga.

Graafik: väideteblokkide suhestumine proportsionaalselt

Nagu näha, andsid diskussioonis tervikuna tooni need väited, mis esitati poliitikute ja riigiesindajate tegevuse, võimalike lahenduste ja probleemi olemuse kohta (kokku pea 80% kõikidest esitatud väidetest). Tunduvalt vähem pöörati tähelepanu Tõnismäe sündmuste kirjeldamisele, marginaalseks jäid ka tõlgendused mis seostasid Tõnismäe sündmusi Venemaa huvidega.

Graafik: väideteblokkide esindatus eesti- ja venekeelses meedias

Siinkohal on ilmselt vajalik lisada täpsustus 9. mai sündmuste kohta esitatud väidetele. Siia liigitusid väited mis esitati Eesti lipu rüvetamise kohta, Jüri Liimi jt käitumise provokatiivsuse, punasümboolika kasutamise, juurdepääsuteede blokeerimise õigustatuse ja meedia pädevuse kohta.

Alljärgnevalt kirjeldame toimunud diskussiooni lähtudes väidete populaarsusest eesti- ja venekeelses meedias¹.

⇒ Kõige suurem tähelepanu sai osaks olemuslikule väitele mis tõdes, et **pronkssõdur on mälestusmärk okupatsioonile ja ei sobi sellisena Tallinna kesklinna** (kokku 134 väidet, vastavalt 98 eesti ja 36 vene keeles).

Siin tuleb ilmselt lisada, et kui eestikeelses meedias kujutas see väide tavaliselt arvamuse loo keskset argumenti, siis venekeelsetes tekstides oli tegemist pigem probleemse ja diskuteeritava seisukohaga.

⇒ Venekeelses meedias leidis kõige suuremat kajastust väide **eestlaste ja venelaste vastandlikust suhtumisest monumendi teisaldamisesse** (kokku 111 väidet, suhtes 61/50).

Eesti- ja venekeelne meedia levitasid seda väidet enam-vähem võrdselt. See fakt viitab asjaolule, et mõlemas meediaruumis on monumendi teisaldamise pool- ja vastu argumentatsioonil vägagi oluline roll rahvustunnusel.

⇒ Samas suurusjärgus kajastati väidet, milles tõdeti poliitikute taotlust **lõigata monumendi arvelt poliitilist profiiti** (96, 61/35). Huvitaval kombel esines seda väidet pea poole rohkem just eestikeelses meedias. Samas tuleb esile tõsta venekeelses meedias levinud veendumust, et **eestlaste soov monument teisaldada on natsionalistlik** (teinekord nimetati seda isegi fašismiks) – 43 lugu, suhtes 14/29.

Ühelt poolt seega arusaamine vastutustundetutest poliitikutest ja teisalt lihtsustatud tõlgendus eestlaste natsionalismist. Siin tuleb välja oluline erisus eesti- ja venekeelse meedia arusaamises poliitikast. Eestikeelne meedia kultiveerib poliitikut kui ühte konkreetset huvigruppi paljude teiste seas. Venkeelse meedia jaoks tundub pilt olevat märksa lihtsam: eesti poliitkud = eesti natsionalism. (Paljudel juhtudel see üldistus kindlasti ei päde, kuid teatava lähtekohana aruteluks on siiski viitamiseks sobilik.)

¹ Rääkides väidete arvust, on esmalt ära toodud nende koguarv, sellele järgnevas "suhtes _/__" viitab esimene arv alati väljendi levikule eesti- ja teine venekeelses meedias.

⇒ Enam-vähem võrdselt olid eesti- ja venekeelses meedias esindatud väiteid, mis tõdesid vajadust **austada Suures Isamaasõjas langenute mälestust** (94, 49/45).

Täiesti ilmselt valitseb langenute austamise küsimuses konsensus, küsimus on vaid selles kuidas mil viisil seda teha.

⇒ Väidet selle kohta, et **probleemi lahendamist tuleks alustada ümarlaua kokkukutsumisest** esitati arvamslugudes 62 korral (suhtes 41/21). Mõnevõrra suurema tähelepanu osaliseks sai väide, milles nähti võimaliku **lahendusena kuju teisaldamist** (75 lugu, suhtes 53/22). Suhteliselt ebapopulaarseks kujunes idee sellest, et **monumendile tuleks anda uus tähendus** selle praeguses kohas (31 lugu, suhtes 24/7).

Kommentaariks saab vaid lisada, et teisaldamise osas esitasid konstruktiivseima ettepaneku Laskurkorpuse veteranid, kelle nägemuses peaks kuju paiknema Maarjamäel. Nad põhjendasid oma ideed faktiga, et algselt toimuski 9. mai tähistamine just seal, Tõnismägi muudeti kultusekohaks alles stagnatsiooniperioodil 70-te lõpus. See ettepanek erilist kõlapinda ei leidnud, kokku viidati sellele 6 korda, suhtes 5/1.

Teisaldamise vastaste argument oli ka väide, et **nii tekiks ühe kultusekoha asemele tervelt kaks** (kokku 40 väidet, suhtes 24/16). Selle kohta polegi suurt muud lisada, kui et väite emotsionaalsust arvestades sai see üllatavalt suure tähelepanu osaliseks.

⇒ Väide, et **riik ei ole oma nõudmistes olnud piisavalt järjekindel** leidis kajastamist 70 korda (suhtes 54/16). See tõdemus puudutas tihti Tallinna linnavalitsuse tegemisi linnapea Jüri Mõisa ajal, kuid ka riigi integratsioonipoliitikat üldiselt. Selle väitega esines tihti koos väide sellest, et **Venemaa üritab monumendi abil koondada siinseid venelasi** (42 väidet, suhtes 33/9). Samuti said selles kontekstis piisavalt suure tähelepanu osaliseks väited, et **eesti poliitikud üritavad ajalugu näidata must-valgena** (18, 13/5) ja väited selle kohta, et **noor vene põlvkond otsib aktiivselt sümboleid millega samastuda** (jällegi: 18 väidet, suhtes 13/5). Väidet et **riigi osa ajaloolise tõe selgitamisel on olnud väike** edastati 34 korda (suhtes 20/14).

Nagu näha, on eelmises lõigus viidatud väited olnud populaarsed just eestikeelses meedias. Need kõik kannavad endas etteheidet riigi ja avalikkuse senise suhtumise kohta, mis on venekeelse elanikkonna eksistentsiaalsed mured unarusse jätnud. Suurte ja üldsõnaliste probleemiasetuste kõrval olid analüütilised küsimused riigi nõudmiste järjepidevusest ja vene noore põlvkonna otsingutest meeldivaks erandiks. Tuleb nentida, et järeldusi mis kirjeldavad riigi edasist käitumist nendes valdkondades avalikkusele veel esitletud ei ole.

⇒ Huvitavaks kujunes 9. mai sündmuste kohta esitatud väidete levik. Sissejuhatuses nentisime, et nende kohta esitatud väited olid ülejäänud diskussiooni suhtes marginaalsed. Ja nii see tõesti oli: kõige rohkem viidati **võimalikule provokatsioonile 9. mail**, kokku 33 väidet, suhtes 20/13 (...reeglina jäeti seejuures täpsustamata, kes siis ikkagi keda provotseeris). Üldine väide **punalippude provokatiivsusest** leidis kajastamist 31 korral (suhtes 27/4), seevastu väide **Eesti lipu rüvetamisest** leidis argumendina kasutamist vaid 12 korral (suhtes 11/1) (uudisena oli teade loomulikult menukas). **Meedia väidetavale ebapädevusele** viidati 19 korda (suhtes 12/7).

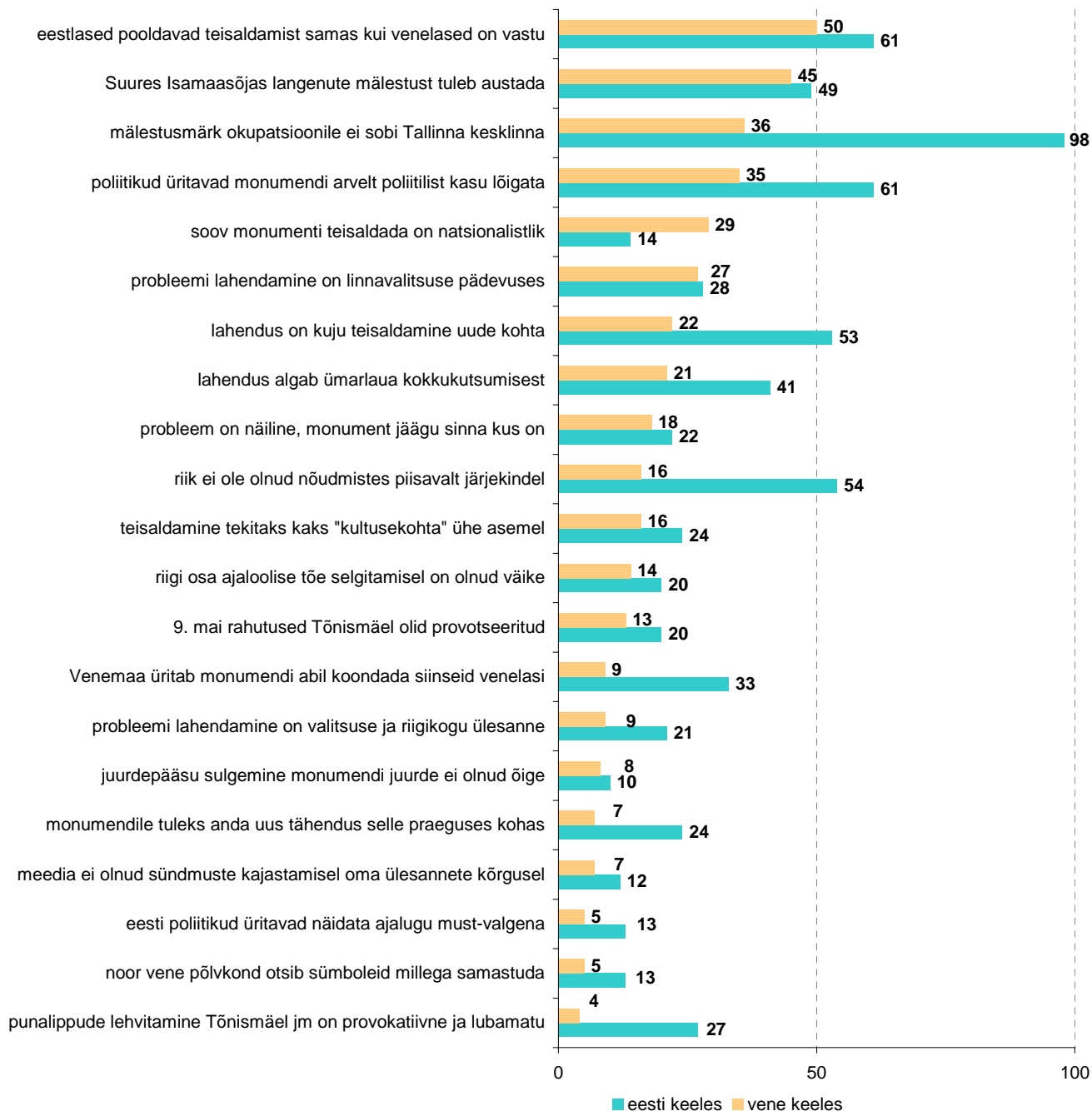
Kommentaariks: Tõnismäe sündmusi kirjeldavad väited esinesid ennekõike koos riigi ja poliitika rolli ning probleemi olemust kirjeldanud väidetega. See on ka loogiline:

probleemi kirjeldamiseks tuleb paratamatult uurida selle ilmumise konteksti. Seda aga ei tehtud piisava põhjalikkusega – enamikes kommentaarides see mõõde lihtsalt puudub. Faktide asemel eelistati tugineda pigem emotsioonidele, kirjeldades pronksõduri-probleemi erinevate kontrastide abil (levinumateks neist: meie <-> nemad, eestlased <-> venelased).

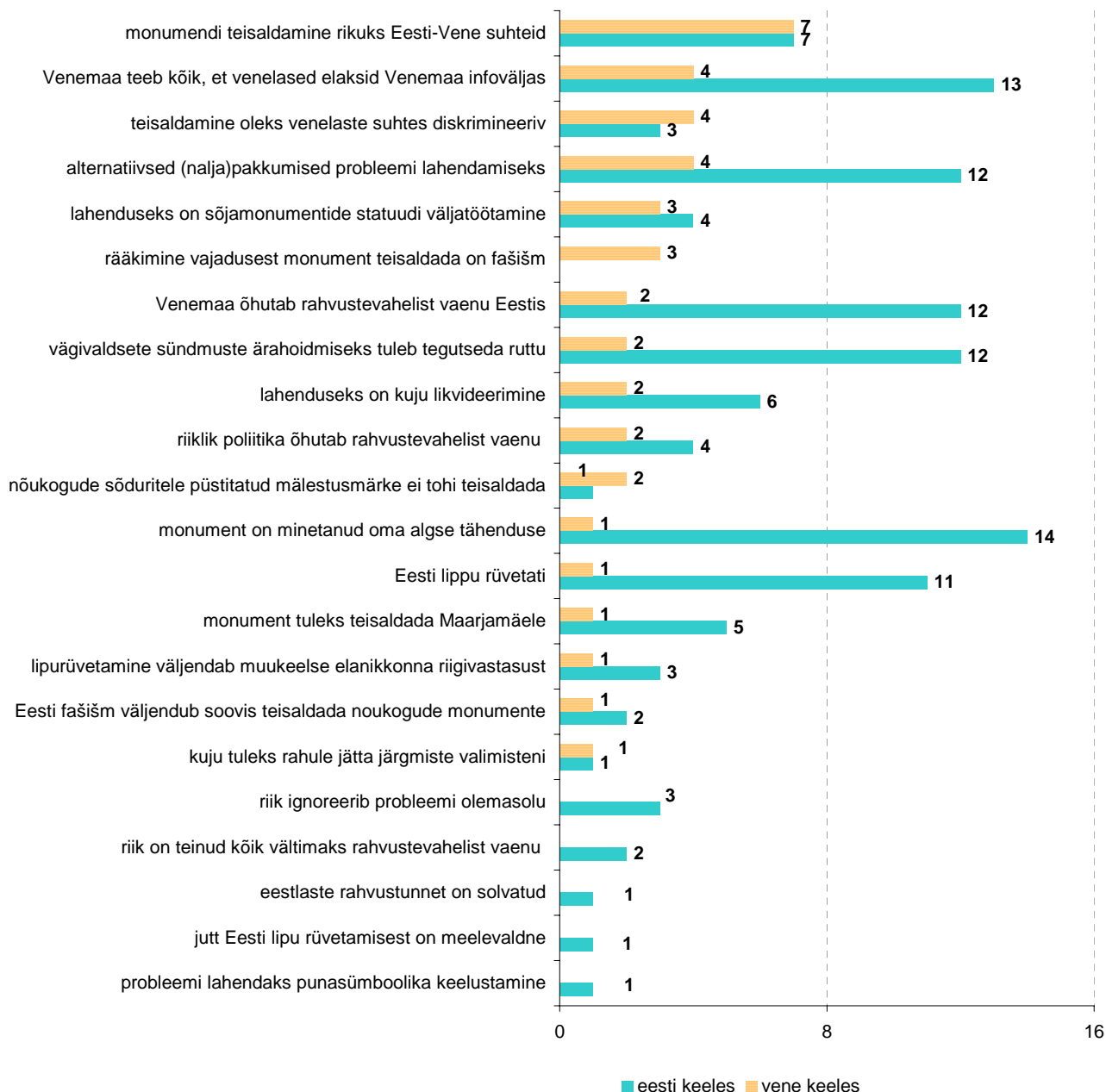
- ⇒ Eelnevalt viitasime rahvuslikule eristusele argumentatsioonis, mis käsitles probleemi võimalikke lahendeid. Teine aspekt millest siinkohal rääkida, on eristus **Toompea** <-> **Tallinn**. Et *de facto* on monumendi teisaldamise küsimuses jäme ots ikkagi **linnavalitsuse** käes, ei ole üllatav et seda institutsiooni määratleti ka kõige rohkem probleemi potentsiaalse lahendajana (seda nii eesti- kui venekeelses meedias; 55 viidet, suhtes 28/27). Väide, et initsiatiivi peaks enda kätte haarama **valitsus ja riigikogu** esines kokku 30 korral (suhtes 21/9). Viimatinimetatud argument oli kõige rohkem esindatud probleemi olemust lahkavates lugudes, mis keskendusid probleemile riigi kui terviku arenguperspektiivist lähtudes.

*

Graafik: väidete jagunemine eesti- ja venekeelses meedias (1)

Graafik: väidete jagunemine eesti- ja venekeelses meedias (2)

Kokkuvõte

Kokku fikseerisime uurigus 1341 lugu, millest arvamussfääri esindavaks lugesime 525. Nendele tuginedes viidi läbi tekstides kasutatud argumentide analüüs. Olulisemad järeldused võib välja tuua järgnevate punktidenä.

- I. Diskussioonis tervikuna andsid tooni need väited, mis esitati poliitikute ja riigiesindajate tegevuse, võimalike lahenduste ja probleemi olemuse kohta (kokku pea 80% kõikidest esitatud väidetest). Tunduvalt vähem pöörati tähelepanu Tõnismäe sündmuste kirjeldamisele, marginaalseks jäid ka tõlgendused mis seostasid Tõnismäe sündmusi Venemaa huvidega.
- II. Kõikide 9. maile järgnenud sündmuste katalüsaatoriks kujunes teade sellest, et politsei viis 9. mai miitingult Tõnismäel minema Eesti lipuga lehvitanud mehe. Järgnenud diskussioonist on näha, et **argument “Eesti lipu rüvetamisest” kujunes täiesti teisejärguliseks**. Ennekõike sundis teadmine rüvetamisest ja sellele järgnenud 20. mai meelevaldusest tegema peaministrit oma paljutsiteeritud avalduse vajadusest teisaldada pronksõdur, mis omakorda andis tõe diskussiooniks teemal “mida teha sõduriga?”. Fakt, et “lipurüvetamine” kujutas endast tegelikult politseiga kokkulepitud viisakat teisaldamist, ei saanud peaaegu üldse mingisuguse järelkaja osaliseks.
- III. Väidetest domineerisid üldsõnalised tõdemused sellest, et **eestlaste ja venelaste suhtumine monumendi teisaldamisesse on vastandlik** (111) ning et **pronksõdur kui mälestusmärk okupatsioonile ei sobi sellisena kesklinna** (134). Samuti oli venekeelses meedias vägagi hästi esindatud seisukoht, et **eestlaste soov monument teisaldada on loomult natsionalistlik** (et mitte öelda fašistlik). Siit tuleneb ka järeldus, et nii eesti- kui ka venekeelses meediaruumis on monumendi teisaldamise poolt- ja vastu argumentatsioonis oluline koht rahvustunnusel.
- IV. Väited mis panid toimunud rahutused süüks **riigi tegematajätmistele** esinesid tihti koos tõdemusega, et **noor vene põlvkond otsib aktiivselt sümboleid millega samastuda** ja seetõttu peaks riik suurendama panust ajaloolise tõe selgitamisesse elanikkonnale. Samuti leidis rõhutamist asjaolu, et venekeelse elanikkonna n-ö positiivse hõlmamise poliitikat ei ole riik selles kontekstis veel tutvustanud.
- V. **Kahe erikeelse meedia võrdluses** tuleb välja tuua venekeelsete originaallugude suur hulk. Seda ennekõike arvamusaluste osas. Kui näiteks 2005. aasta integratsiooni meediamonitoringust selgus venekeelse meedia tava viidata integratsiooniteema käsitlemisel palju eestikeelsele arvamusruumile, siis pronksõduri küsimuses päris nii väita ei saa.
- VI. Poliitilistest parteidest oli aktiivseim sõduri teisaldamise eest võitleja **Isamaaliit** (seda avaldus ennekõike kriitikas **Keskerakonna** tegevusetuse suhtes Tallinna linnavolikogus). Pidevalt olid pildis valitsuse esindajad, nendest pöörati suuremat tähelepanu ennekõike peaminister **Andrus Ansipile** ja siseminister **Kalle Laanetile**. Teiste poliitikute osakaal jäi mõnevõrra väiksemaks. Peaministri sõnavõtte mõjukust ei ole võimalik alahinnata. Paradoksaalsel kombel tekitasid peaministri sõnavõttud reaktsiooni, mille tulemusena suurenes venekeelsete, sõduri teisaldamist vastustanud organisatsioonide tunnus. Tõenäoliselt ei olnud selline tulemus ei peaministri ega ka opositsioonilise Isamaaliidu/Res Publica poolt taotletud eesmärgiks.